

26.11.2024

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta

HE 173/2024

MIELI ry:n lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt MIELI Suomen Mielenterveys ry:lta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta.

Esityksessä lakia muutettaisiin siten, että mahdollistettaisiin alkoholiyhtiö Alko Oy:lle sekä toimijoille, joilla on alkoholijuomien vähittäismyyntilupa, alkoholijuomien verkkokauppa sekä muut jakeluun ja noutoon perustuvat vähittäismyyntikonseptit, kuten alkoholijuomien toimitus. Esityksen mukaan muutokset toteutettaisiin ikärajavaltuutusta turvaten. Lain on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2025.

MIELI ry:n havainnot hallituksen esityksestä

MIELI ry ei kannata hallituksen esitystä alkoholilain muuttamiseksi, sillä se tulee lisäämään väestön alkoholi- ja mielenterveyshaittoja. Alkoholin kielteiset vaikutukset mielenterveyteen ovat sekä suoria että ylisukupolvisia. Alkoholin saatavuuden helpottaminen tulee heijastumaan mielenterveysongelmien lisääntymisenä sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

Kotiin kuljetettu alkoholi nautitaan kotona, mistä syystä alkoholijuomien kotiinkuljetukseen liittyy merkittäviä riskejä lasten ja perheiden hyvinvoinnille. MIELI ry katsoo, että lapsen etu ja lapsen oikeus erityiseen suojeluun ei toteudu esitysluonnoksessa. Esitys ei edusta hallitusohjelman sitoutumista lapsimyönteiseen politiikkaan ja sillä on lukuisia kielteisiä lapsi- ja perhevaikutuksia. Alkoholin kulutuksen lisääntyessä perheväkivallan ja lasten kaltoinkohtelun riskit kasvavat. Lähisuhdeväkivallan tekijä on päihtynyt vajeassa puolesta väkivaltilanteista.

Alkoholihaitat ovat merkittävin yksittäinen masennusta aiheuttava tekijä Suomessa. Masennuksesta kärsii vuosittain noin 6,5 % suomalaisista ja merkittävässä osassa on masennusta vaikeuttava alkoholiongelma.

Alkoholiongelmat ovat myös merkittävä syy itsemurhayrityksiin ja itsemurhiin. Noin puolet itsemurhan tehneistä suomalaisista ovat kärsineet myös alkoholiriippuvuudesta tai alkoholin haitallisesta käytöstä. On vaarana, että alkoholin saatavuuden lisääminen pysäyttää itsemurhamäärien laskevan trendin ja kääntää sen taas nousuun.

Alkoholijuomien kotiin toimittamisen keskeiset ongelmat liittyvät ikärajavaltuutuksen puutteisiin, alkoholin suuren kulutuksen kasvuun ja humalajuomistilanteiden pitkittymiseen eli ”juomisputkiin”. Monissa maissa on havaittu, että kotiinkuljetusta hyödyntävät todennäköisemmin alkoholin riskikuluttajat. Pikatilaukset ovat tutkimustiedon valossa erityisen ongelmallisia, koska niihin liittyy riskikulutusta. MIELI ry katsoo, että riskikulutuksen vähentämiseksi lakiesitykseen tulisi vähintään lisätä vaatimus tilauksen tekemisestä viimeistään 24 tuntia ennen toimitusta.

26.11.2024

Esityksen mukaan hallituksen toimet sosiaali- ja terveystalouden saatavuuden ja vaikuttavuuden lisäämiseksi sekä erityisen huomion kiinnittäminen ehkäisevään mielenterveys- ja päihdetyöhön lasten ja nuorten toiminnassa mahdollistaa alkoholielinkeinonharjoittamisen nykyistä vähäisemmin rajoituksin. MIELI ry on asiasta eri mieltä. Tilanteessa, jossa mielenterveys- ja päihdepalvelut ovat jo aivan riittämättömiä ja kriisissä, on hoidon ja palvelujen tarpeen kasvattaminen alkoholin saatavuutta lisäämällä vastuutonta.

MIELI ry katsoo, että esitys on ristiriidassa hallituksen tavoitteeseen valtiontalouden tasapainottamiseksi. Alkoholin aiheuttamat kuolemat, työkyvyttömyyseläkkeet, hoitajaksot ja rikokset aiheuttivat 1,4–1,6 miljardin euron kustannukset vuonna 2022. Lisäksi heikentynyt mielenterveys maksaa Suomelle OECD:n mukaan 11 miljardia euroa vuodessa (2018). Hallituksen esitys tulee kasvattamaan yhteiskunnalle aiheutuvia kustannuksia.

Esitys on osa alkoholin saatavuutta lisääviä lakimuutoksia, joiden yhteisvaikutusta ei ole riittävästi arvioitu. Esitystä tulisi arvioida uudelleen myös perustuslain antaman terveyden edistämisen velvoitteen suhteen.

Yhteenveto lausunnosta

MIELI ry ei kannata hallituksen esitystä alkoholilain muuttamiseksi ja kotiinkuljetuksen mahdollistamiseksi, sillä esitys lisää inhimillistä kärsimystä sekä yhteiskunnalle koituvia mielenterveys- ja päihdekustannuksia. Lakiesitysluonnos on ristiriidassa hallituksen hyvinvointi- ja terveystaloudellisten tavoitteiden sekä talouden tasapainottamiseen liittyvien tavoitteiden kanssa.

On todennäköistä, että hallituksen esitys lisää sosiaali- ja terveystalouden tarvetta. Samaan aikaan julkisten palveluiden saatavuus uhkaa heiketä rahoitushaasteiden takia. Lisäksi hallitus esittää heikentävänsä esim. mielenterveys- ja päihdejärjestöjen toimintaedellytyksiä vähentämällä valtionavustuksia yli kolmanneksella. Ennaltaehkäisevän ja matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdetyön heikentyminen uhkaa lisätä sosiaali- ja terveystalouden kuormitusta ja kustannuksia entisestään.

MIELI ry esittää, että säilytetään alkoholilaki nykyisellään hallituksen esityksen sijaan. Mikäli esitys toteutetaan, niin lakiin tulisi

- Lisätä vaatimus tilauksen tekemisestä viimeistään 24 tuntia ennen toimitusta alkoholin riskikulutuksen vähentämiseksi.
- Kirjata viranomaisille ja tutkijoille laajat pääsyoikeudet osto-, myynti-, ikäraja- ja päihtymysvalvonnan tietoihin valvonta- ja tutkimustarkoituksiin.
- Kirjata tehokkaan valvonnan turvaamiseksi viranomaisten mahdollisuus koeostoihin, varmistaa riittävän merkittävät sanktiomaksut sekä sisällyttää toimitusluvan menettäminen. Myös valvontaviranomaisten resurssit tulee varmistaa.

MIELI Suomen Mielenterveys ry

Sari Aalto-Matturi
Toiminnanjohtaja
sari.aalto-matturi@mieli.fi